

En trussel mot freden

Taler

Jørgen Vogt

Dato

29 mars 1949

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om ratifikasjon av Atlanterhavspakten (NATO)

- 1 Den avgjørelse som Stortinget i dag innbys til å treffe, vil være skjebnesvanger
for Norges fremtid, skjebnesvanger for freden i verden og for freden her i
landet. Det som vi innbys til, er å slutte oss til en militærpakt, som etter sin
ordlyd vil binde Norge i 20 år fremover. Det er den endelige sluttbehandling av
5 dette avgjørende spørsmål som nå skal foretas. Proposisjon og innstilling går
begge ut på en fullmakt ikke bare til å underskrive pakten nå, men også til å
ratifisere den. Dette innbys Stortinget til knapt en uke etter at paktens ordlyd er
blitt offentliggjort. For et par uker siden uttalte statsminister Gerhardsen at
«ratifikasjonen av pakten blir så den neste etappe». Men nå skal det altså ikke
10 bli noen «neste etappe».

- Jeg kan i og for seg forstå at Regjeringen og tilhengerne av Atlanterhavspakten
har hastverk og helst vil ha alt unna i ett, så er de ferdige med det - mener de -, så
behøver de ikke bekymre seg så hardt med den voksende motstand i det norske
15 folk mot Atlanterhavspakten. Folket skal stilles overfor fullbyrdede
kjensgjerninger og fortelles at nå er saken avgjort. På det tidspunkt da
statsminister Gerhardsen stilte en «neste etappe» i utsikt, het det om
situasjonen i De forente stater at også der var det en «voksende motstand mot
Norges innlemmelse i pakten», og at «tvilsepidemien griper om seg».
- 20 Karakteristikken kan også gjelde for Norge vedkommende. Hadde det norske
folk fått tid på seg før avgjørelsen skulle tas her i denne sal, hadde det blitt levnet
tid til å få ut til det norske folk i sin helhet kunnskapen om hva A-pakten
virkelig innebærer, er jeg ikke i tvil om at det da ville blitt umulig for storting og
regjering å ta dette skritt. Det kan gjøres i ly av at det norske folk ikke blir spurt,
25 at det ikke får de virkelige opplysninger om A-paktens reelle innhold. Gjennom
en i aller høyeste grad ensrettet presse, gjennom en i høyeste grad uredelig
agitasjonsmåte, gjennom et press for å få dem som er imot A-pakten, til å

30 kapitulere og oppgi sitt standpunkt, søkes det skapt en «enstemmighet». «Alle partier unntatt kommunistene står samlet,» som hr. Torp uttalte sist.

Et - vi kan kalle det - hovedterrormiddel i denne agitasjon har vært at de som har vært imot Atlanterhavspakten, er blitt stemplet som kommunister. Det minner for øvrig meget om den gang da Goebbels kalte alle motstandere av nazismen for kommunister. Det skal tjene til å skremme enkelte svake sjeler som tenker på partiapparatets makt, kanskje på nominasjonsmøtet også. Det skal tjene til å hindre folk i sin alminnelighet i å ta sitt standpunkt til saken i seg selv. Noen lar seg også skremme. Det er jo en kjensgjerning som ikke er dementert eller forsøkt bestridt overhodet, at det i arbeiderpartiets gruppe opprinnelig var 35 for 35 Regjeringens Atlanterhavs-politikk, 23 mot, mens det var 18 fraværende. Det var altså ikke engang noe flertall for den. Da Stortinget vedtok å ta imot innbydelsen til å delta i de videre forhandlinger om Atlanterhavspakten, var det i virkeligheten 14 her i denne sal som gjennom sin stemmegivning ga uttrykk for at de var imot: de 11 som stemte for hr. Strand Johansens forslag, og de 3 som 45 stemte for forslaget fra hr. Friis. Men det var samtidig 21 fraværende - et meget høyt tall når Stortinget skulle avgjøre den viktigste sak som har vært forelagt for dette storting. Jeg vil gjerne ha nevnt dette for å vise at samstemmigheten som påberopes, ikke er slik til stede; det gjelder her i Stortinget, og det gjelder enda mer ute i det norske folk.

50

I den norske grunnlovs § 1 heter det:

«Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige.»

55 Det kan i dag ha sin interesse å minne om at bakgrunnen for denne formulering og for det nasjonale frigjøringsverk i 1814, ikke minst var at Norge som et lydrike under Danmark ble blandet inn i en militærallianse som var i strid med folkets interesser og folkets mening. Folket tvang dengang igjennom sin vilje: mot militæralliansen, for landets frihet og uavhengighet. I dag er det folkets vilje 60 som skal tvinges inn under viljen til dem som vil innlemme Norge i en militærallianse, en militærallianse som vil bety en trusel mot freden, og for Norge spesielt, en trusel også mot selve den selvstendighet og frihet som er fastslått i denne paragraf i Grunnloven.

65 Vi får i dag høre at Atlanterhavspakten er en «fredspakt», at det ikke ligger noen aggressive formål i den, at den skal være et bidrag til å skape fred og

sikkerhet i verden og også i Norge. Vi får også høre en rekke andre anførsler for Norges tilslutning: Norge må stå solidarisk med «Vesten» - hvor man sier man hører hjemme. De Forente Nasjoners organisasjon er maktesløs, og det må skapes en ny maktbalanse, en ny likevekt osv. Det er selvsagt nødvendig, når spørsmålet om Norges tilskitning skal avgjøres, nøye å undersøke ordlyden i Atlanterhavspaktens tekst. Det er der mange høystemte ord om freden, og det er riktig nok at det ikke står noe i den om at den tilsikter krig og at dens formål er aggressive. Hvis det er det at det ikke står i pakten at den er aggressiv, som er beviset for nr. Wold og som han nøyer seg med, så må det sies å være en meget naiv oppfatning av slike pakter. Jeg hadde nærmest inntrykk av at han nøyde seg med bare å konstatere at etter forutsetningene var den ikke aggressiv etter hans mening. Men om det ikke står noen ting om dette i Atlanterhavspakten, så forteller likevel selve teksten oss ganske meget om paktens innhold. Det er imidlertid nødvendig også å granske det som ligger bak ordene, det som den forsvares og begrunnes med og det som også i begrunnelsene må leses mellom linjene. Tar en Atlanterhavspakten for seg på en slik måte og ser den i sammenheng med dens forhistorie, med hele den agitasjon som har vært ført for den, er det ingen som ikke vil bedra seg selv eller bedra andre, som kan skjule for seg selv at det her er spørsmål om en krigspakt, et skritt som vil øke krigsfaren, skjerpe motsetningene i verden, et skritt som betyr forberedelse til krig, et skritt som betyr at de små vest- européiske lands uavhengighet og frihet blir ofret på dollarimperialismens alter.

I den proposisjon som er lagt fram for Stortinget i går - jeg minner om at hastverket var så stort at proposisjonen mot all vanlig reglementsmessig måte først kom til Stortinget to døgn etter at innstillingen var avgitt - i denne proposisjon er det tatt som utgangspunkt at

«det for øyeblikket ikke er forsvarlig å regne med de Forente Nasjoner som en avgjørende sikkerhetsfaktor», og at det «på kort sikt ikke er noen praktisk politisk mulighet for å finne en løsning av sikkerhetsproblemene på universelt grunnlag».

Dette kalles i proposisjonen en erkjennelse, og denne erkjennelse skulle da føre til Atlanterhavspakten. Krigen i vår tid er total, freden er derfor også udelelig, er det sagt, og det er uten tvil riktig. Det er den universelle løsning av sikkerhetsproblemene som er den eneste løsning som kan gi trygghet. Men den løsning brytes staven over, den duer ikke, heter det, den gis på båten.

Hr. Wold hevdet at det ikke betydde noen oppgivelse av FN å danne Atlanterhavspakten. Han sa også at aldri hadde så mange land solidarisk stillet seg sammen mot angrep. Men jeg har den oppfatning at de Forente Nasjoners charter - og hr. Wold innrømmet også det - i visse deler gikk lenger i forpliktelser og nettopp er en solidarisk sammenslutning mot angrep. Atlanterhavspakten derimot er en sammenslutning av en del av FN's medlemsstater sammen med en del ikke-medlemsstater med front mot andre medlemsstater, med sikte på - ut
115 fra de interesser som er de herskende i de store kapitalistiske land - å stanse en sosial utvikling i de vesteuropéiske land, og med sikte på, om de får det til, med våpen i hånd å kunne rykke fram mot Sovjet-Unionen, mot de sosialistiske land.

120 Nå avskrives de Forente Nasjoner. Og da er veien ikke lang til framstøt for også direkte å sprengte de Forente Nasjoner. Det er gitt åpent uttrykk for slike spørsmål, blant annet av lederen i det britiske overhus. Det kan heller ikke tolkes annerledes enn som et sprengningsperspektiv, når det i et telegram fra London i går til Norges Handels- og Sjøfarstidende tales om «et nytt slags sikkerhetsråd».
125 Det er den organisasjonen som her skapes, som bringer sprengkilen inn i de Forente Nasjoner og søker å mobilisere og skyve foran seg de vesteuropeiske land mot våre naboland her i Europa.

Utenriksminister Lange og hr. Terje Wold, formann i utenrikskomiteen, har tidligere talt om vår oppgave i og vår stilling til de Forente Nasjoner. I januar i fjor uttalte hr. Wold blant annet at «det for de små nasjoner må være en hovedoppgave innen de Forente Nasjoner å bidra til at samarbeidet mellom stormaktene, som er nødvendig for at freden skal kunne opprettholdes, hjelpes og styrkes... Det er en livsbetingelse for de små nasjoner at stormaktene
135 samarbeider.»

Det sa han den gang. Og utenriksminister Lange uttalte i desember 1947 blant annet:

140 «Den aktuelle faren er at de nasjoner som stod sammen under krigen, glir fra hverandre i to verdener, isolert fra hverandre økonomisk og kulturelt. På lengre sikt innebærer et slikt skille faren for en varig svekkelse av de Forente Nasjoner og det internasjonale sikkerhetssystem... og øker dermed risikoen for krig. Derfor må vi i hele menneskehetens interesse gjøre det vi kan for å avverge at

den kløvning av verden som truer i dag, blir varig.»

Men er det noe annet som Norge nå innbys til og som utenriksminister Lange anbefaler, noe annet enn nettopp det som han den gang advarte mot og sa at
150 man i hele menneskehetens interesse ikke måtte gjøre. Vi innbys nettopp til å skjerpe motsetningene, til å avskrive de Forente Nasjoner, til å bli med i en militærallianse, som er den mest avgjorte motsetning til det samarbeid som hr. Wold for et år siden betegnet som de små nasjoners livsbetingelse. Det var det som var universelt som man nå avskriver og sier ikke er praktisk politikk.

155

Hr. Wold sa mer den gangen: «Ingen fred blir varig som bygger bare på makt.» Når det i forbindelse med Atlanterhavspakten sies at det er en fredspakt, er det jo med den tankekonstruksjon at det skal skapes en så sterk militær konsentrasjon av Atlanterhavspaktens makter at det skal trygge freden. Hr.
160 Wold har selv felt dommen over en slik politikk med sin uttalelse: «Ingen fred blir varig som bygger bare på makt.» Han trakk i fjor konsekvensen av det, nemlig at Norge ikke «etter min mening skal slutte seg til noen blokk eller noen gruppering innenfor de Forente Nasjoner». Det var 20. januar i fjor. I år er hr. Wold en varm forsvarer av tilslutningen til denne blokk.

165

Hvilken blokk er det så vi står foran? «Chicago Sun Times» ga følgende karakteristikk av Atlanterhavspakten, da pakt-utkastet forelå: «Vi har avsluttet en militær koalisjon med det formål å innkretse Sovjet-Samveldet fra Tyrkia til Svalbard.» Det står intet i paktens tekst om at den er vendt mot Sovjet-
170 Samveldet, mot de folkedemokratiske stater, men det er vel ingen som er i tvil om at det er der fronten er vendt. Det går fram av alle taler og alle såkalte argumenter for den, disse bygger jo vesentlig på påstanden om at Sovjet-Samveldet er en aggressiv makt, at det var Sovjet-Samveldet som begynte. «Arbeiderbladet» formulerte jo også Norges rolle i Atlanterhavspakten slik, at
175 «Norge skal... faktisk danne en barriere overfor Sovjet-Samveldet».

At Sovjet-Samveldets aggressive hensikter er påfunn fra dem som selv pønser på aggresjon, har vi ikke bare erfart i historien om den annen verdenskrig. Det kan intet påpekes i historien eller i dagen, som viser at Sovjet-Samveldet har hatt eller
180 har noen aggressiv karakter. Det hører først og fremst til det sosialistiske system at det ikke bygger på, og ikke har noe behov for krig. Krigens dypeste årsak er behovet for avsetningsmarkeder og råstoffkilder. Avsetningsmarkedene er intet problem for de sosialistiske land, som ikke avler kriser i sitt eget økonomiske liv,

185 og råstoffkilder har Sovjetriket selv. Av vesentlig betydning å understreke i dag, er jo også at Sovjet-Samveldet, som led så meget under krigen, som ofret så meget også for vår frigjøring, for seiren over nazismen, har en interesse: å leve i fred og bygge i fred. Det må også anerkjennes av dem som vil si sannheten. Den amerikanske journalist John Gunther skrev forleden:

190 «Russerne ønsker ikke en krig som vil bringe alt de fikk ut av den siste krig i fare... Freden og alt det freden i våre dager representerer, fremmer Russlands hensikter mer enn en krig, og derfor vil Russland utvilsomt av bare egoisme gå nesten hvor langt det skal for å forhindre et utbrudd av virkelige fiendtligheter.»

195

Det er en realistisk betraktning. Påskuddet om aggresjonsfaren fra Sovjet-Samveldet er og blir et påskudd, som bare skal dekke over at det næres aggresjonstanker mot Sovjet-Samveldet. Og det er intet nytt i historien. Slik er det også i dag.

200

A-paktens forhistorie har vi jo i Truman-doktrinen, Marshall-planen og Vestunionen, og vi har den i alle brudd som er foretatt på de avtaler som ble truffet i Yalta og Potsdam. Det er overalt fronten mot Sovjet-Samveldet vi har møtt: Bruddet på de internasjonale avtaler, bruddet på det samarbeid som bygger på gjensidighet og gjensidig respekt, på samarbeidets virkelige prinsipper, ikke på voteringsovervekt.

205

Det anføres undertiden at Sovjet-Samveldet har vært den som har brukt vetoet i FN i de fleste tilfelle. Det er riktig. Men det må sees i sammenheng nettopp med den ting som ligger i selv veto-bestemmelsen, at det ikke skal være noen majorisering av de enkelte stormakter innenfor de Forente Nasjoner, man skal nå fram til samarbeid i forståelse med hverandre.

210

215 Jeg skal ikke nå i dette innlegg beskjeftige meg nærmere med forhistorien når det gjelder Norges tilslutning. Jeg vil bare si at jeg synes det står temmelig klart at det har vært drevet et spill for å presse Norge inn i denne militærallianse - ikke for å gi Norge noen sikkerhet, men fordi Norge på grunn av sin geografiske beliggenhet kan spille en viktig strategisk rolle i en krig mot Sovjet-Samveldet, i en krig fra De forente stater. Den aggressive karakter i Atlanterhavspakten forsvinner ikke ved at man forsikrer at det ikke næres slike hensikter - som det heter i innstillingen - Norge aldri kan «delta i noen aggressiv politikk rettet mot

220

noe annet eller noen andre land». Det ble også gjentatt av hr. Terje Wold i hans
225 innlegg. Men det er ikke spørsmål om dette er sagt eller skrevet i god tro eller
ikke. Atlanterhavspaktens karakter endres ikke ved en slik erklæring, selv om den
er sagt eller skrevet i aldri så god tro. Dens aggressive karakter kommer da også
tydelig nok fram når en nøye går gjennom paktens tekst og ikke lar seg blende av
de fraser og vakre ord som kan stå i innledningen.

230

Jeg skal se på enkelte av de viktigste bestemmelser, og de opplysninger og
kommentarer som er gitt til dem:

Når det gjelder artikkel 2, synes jeg i hvert fall at man allerede i den ser litt av A-
235 paktens kapitalistiske karakter. Det snakkes om «frie institusjoner». Jeg vet ikke
om det er «frie institusjoner» i den forstand som vi undertiden hører om i
høyres agitasjon, det menes. Er det den kapitalistiske frihet det menes? Friheten
til utbytning, friheten til arbeidsløshet, friheten til å undertrykke kolonifolkene
og utplyndre dem? Eller frihetsbegrepet i De forente stater, som også innebærer
240 frihet til raseforfølgelse og til krigshissing? Det er vel kanskje i denne artikkel at
det «ideologiske» fellesinnhold skal manifesteres.

Bestemmelsen her inneholder også en forpliktelse til å gå inn for et «samarbeid
på den økonomiske politikks område», som det heter. Det er Marshall-
245 planorganisasjonen som så å si skal gjøres permanent. «Innblanding i et lands
indre forhold kan støttes ikke bare på militær, men også på økonomisk makt.»
Det var et fornuftig ord som hr. Terje Wold sa i januar måned i fjor. Jeg tror det
er meget riktig, og jeg tror det er spesielt aktuelt å minne om det i dag. Den
økonomiske makt det her er spørsmål om, er den amerikanske monopolkapitals
250 makt. Det er den som bestemmer, det er dens vilje som også har bestemt den
såkalte «frivillige» tilslutning av Norge til A-pakten. Det er dens ideologiske
innhold som opphøyes til frihetsideal.

Det kan i forbindelse med spørsmålet om dette økonomiske samarbeid være av
255 interesse å minne om det perspektiv som den nyutnevnte presseattasjé i
Washington, tidligere utenriksredaktør i «Verdens Gang», Engen, trakk opp,
om at det økonomiske samarbeid også måtte føre til politisk og militært
samarbeid: «Nasjonalstaten» - de enkelte lands suverenitet - var en luksus. Det
var for øvrig også han som var den første her i landet som åpent og uten noen
260 motvilje trakk den konsekvens av en norsk tilslutning til en vestblokk, at det
måtte opprettes baser for fremmede stater her i landet. Nå er jo formen for det

blitt litt annerledes enn den gang nevnt. Jeg skal komme tilbake til det senere.

265 Den etter min mening i øyeblikket kanskje viktigste artikkel i pakten er artikkel
3. Den taler om utbygging «i fellesskap» av «forsvaret». Det er sagt, og det
forsikres på ny, at det ikke er tale om noen fremmede baser her i landet i fredstid
eller uten at det: foreligger noen trusel. Det er riktig nok at det ikke står et ord i
270 pakten om at det skal opprettes baser, men det står jo heller ikke noe om at det
ikke skal bygges ut baser. Det står derimot at forsvaret skal oppbygges i
«fellesskap» under en forsvarskomite oppnevnt av Atlanterhavspaktens råd. I
innstillingen heter, idet den kommer inn på disse spørsmål: «... har det hele
tiden vært en forutsetning at en eventuell pakt ikke skulle inneholde noen
bestemmelse som innrømmet noen rett til å etablere baser på norsk territorium i
275 fredstid. Det foreliggende utkast inneholder ikke noen slik bestemmelse. Ved å
tiltre pakten påtar Norge seg en forpliktelse til gjennom selvhjelp og gjensidig
støtte å opprettholde og utvikle partenes så vel individuelle som felles evne til å
motstå væpnet angrep.»

280 Proposisjonen forsikrer også at det er «helt på det rene» at det ikke kan kreves at
fremmede makter oppretter «baser for sine stridskrefter». Hvordan det er helt
på det rene, forklares ikke, men det forklares at hver part må yte sitt bidrag til
det såkalte felles forsvar og at

285 «Bidrag til forberedelsen av det felles forsvar kan gis i form av arbeidskraft,
produksjonsmidler, hjelpemidler eller militært utstyr.»

Det pekes også på ett de enkeltes innsats «må bero på vedkommende lands
geografiske beliggenhet og dets ressurser.»

290

Hva betinger så Norges geografiske beliggenhet?

«Hvem som helst» - skriver de amerikanske journalistene Joseph og Stewart
Alsop - «kan plasere en passer på kartet, måle ut avstanden 3300km fra Sovjets
295 viktigste industrisentra og på denne enkle måten finne ut hvor basene bør ligge.
Fra Skandinavia kan alle viktige mål i Russland nåes og flyene senere vende
tilbake til basene.»

De to journalistene oppgir også hvorledes basen må være, bl.a. 2750 meters
300 rullebaner, opplag av bensin, ammunisjon, reservedeler osv. Sola skal nå bygges

ut med 2550 meters bane.

Så sier de videre:

305

«Alt må være klart til bruk til enhver tid, slik at tunge bombemaskiner kan lande og innlede operasjoner på 24 timers varsel.»

Det er vel den oppgave som vi skal stilles. Jeg kaller det å bygge ut baser.

310

«New York Times» skrev i februar bl.a.:

315

«Hvis Norge blir med i Atlanterhavspakten, håper en at Norge - av egen fri vilje og etter samråd med de andre paktstater - vil forstå at dets flyplasser i tilfelle krig må fylle visse krav og at dets havner må ha et visst utstyr for at De forente staters direkte hjelp i en krig skulle bli effektiv.»

320

Invitten er ganske klar. Hva forberedelsen i felleskap betyr etter dette, tror jeg skulle være klart for noen hver. Det er ikke spørsmål om å få fremmede tropper her i landet i dag, det ville virke altfor utaktisk. Og selv om amerikanerne, diplomatene der, og også mange her er nokså plumpe i diplomatisk kunst, så ville de ikke være så utaktiske i den nåværende situasjon. Men basene skal utbygges etter de amerikanske militæres fordringer. Det er den norske arbeidskraft, sement osv. som skal settes inn. Det skal stå der klart. Jeg vil si, for meg står dette som en opprettelse av baser i fullt mon. Det skal skje av egen fri vilje. Det høres så pent, men det er vel ingen som er så blåøyd å tro at hvis det er et «ønske» eller «håp» fra de amerikanske stater, at ikke da også «den frie vilje» vil kunne mobiliseres. Det er den økonomisk sterke som vil bestemme, når man først har gitt seg inn under den og gjort seg helt avhengig av den. «I grunnen har vi intet valg,» var jo utenriksministerens bekjente slagord i forbindelse med Marshall-planen. Jeg tror vi kommer til å møte det mange ganger igjen.

330

335

Artikkel 4 omhandler rådslagning, og det er grunn til å merke seg at slik rådslagning kan kreves selv om det gjelder «en trussel om angrep mot noen av de tilsluttede staters område noe sted i verden». Det er fra proposisjonen jeg siterer. Det er ingen begrensning til det nordatlantiske område. Kolonifolkenes reisning mot et imperialistisk herredømme kan betraktes som en slik trussel etter oppskriften. Nederlands undertrykkelseskrig mot det indonesiske folk er et

aktuelt og illustrerende eksempel. Norge vil gjennom A-pakten kunne bli drevet aktivt med i koloniundertrykkelser også.

345 Det er artikkel 5 som så vidt jeg forstår etter statsministerens utsagn, skulle være den viktigste. Den handler om forpliktelse til aksjoner. Det vil si, det har nok vist seg å være temmelig riktig det som Walter Lippmann skrev i «New York Herald Tribune» den 14. februar:

350 «Resultatet av denne aksjon fra våre myndigheters side er blitt å utsette skandinaverne for alle risikoer ved medlemskap i Atlanterhavspakten, uten å gi dem noen av de sikkerheter som pakten eventuelt kan by på. For motsatt oss selv og andre av de opprinnelige medlemmer har de en åpen militær grense med Sovjet-Unionen. I samme øyeblikk en av dem erklærte eller endog bare antydte sin hensikt om å slutte seg til pakten, måtte hele Skandinavia og også Finnland 355 straks utsette seg for medlemskapets forpliktelser.»

Det er den betraktningsmåte som gjøres gjeldende fra amerikansk hold. Når en skal illustrere U.S.A.s stillingtagen, har utformingen av denne paragrafen, det skifte som der er gjort, en viss interesse. Det heter i det første utkastet at det var 360 spørsmål om i tilfelle angrep, at hver part skulle ta «alle militære og andre skritt». Så ble ordet «alle» strøket. Så ble ordet «og» byttet ut med «eller», og til slutt ble det hetende «slike skritt, herunder bruk av væpnet makt som den anser for nødvendig». Det amerikanske marinedepartements uttalelse om betydningen av bøndene på sjakkbrettet, som stilles foran kongen, får en dypere 365 mening når en ser på utviklingen i teksten i denne paragrafen.

Det kunne forresten være av interesse å få vite om den norske deltagelse i de siste forhandlinger har medført noen endringer i tekstutkastet. Det ble jo sagt her i begynnelsen av måneden, at det gjaldt så meget om å komme med i 370 forhandlingene, så man kunne øve innflytelse på hvorledes pakten ville se ut. Har det vært stillet noe forslag? Har man øvet noen innflytelse? Det er ikke gitt noen forklaring eller redegjørelse om det.

Det er i artikkel 5 det vises til en artikkel i de Forente Nasjoners charter for å gi 375 det skinn av at A-pakten er i samsvar med det. Det vises til artikkel 51, hvor det snakkes om «individuell eller kollektivt selvforsvar når et væpnet angrep er blitt foretatt mot et medlem av de forente Nasjoner». Artiklene om regionale ordninger vises det ikke lenger til. Hr. Wold var inne på dem en del, men det

380 vises ikke til dem i pakten. Jeg tror også man trygt kan si at noen regional
ordning i henhold til artiklene i charterets kapitel VIII foreligger ikke, det kunne
derfor ikke vises til kapitel VIII, og så ble det artikkel 51 som skulle holde for.
Det kan selvsagt aldri ha vært i tankene hos dem som laget charteret, at det
«kollektive selvforsvar» skulle omfatte en pakt over Atlanterhavet, en pakt av et
385 slikt omfang om med så åpenbar brodd mot andre medlemsstater.
Atlanterhavspakten er begrunnet med at det skal skapes en ny likevekt, - det er
formuleringen - men maktbalansepolitikken har aldri innebåret annet enn
forberedelser til krig. Atlanterhavspakten kan derfor på grunn av sin aggressive
karakter ikke bringes inn under artikkel 51. A-pakten har ikke karakteren av
390 selvforsvar. Det må også spørres: Hvorfra trues medlemmene av
Atlanterhavspakten? Det foreligger ingen slik trusel.

Artikkel 51 taler om angrep mot en medlemsstat, men til deltagelse i A-pakten
er allerede innbudt en rekke ikke- medlemmer av de Forente Nasjoner, og flere
395 er på trappene. Hva om Italia ble «angrepet», eller Portugal? De er ikke
medlemsstater.

Jeg synes det er ikke minst uhyggelig når man studerer neste artikkel, og
kommentarene til den, - artikkelen som skal definere begrepet angrep. Det
400 spenner vidt i artikkelen, og kommentarene har ikke snevret inn begrepet. Det
ble en gang sagt av utenriksminister Lange, at det kunne skje en uventet
eksplosjon. Det som gjøres i og med at Atlanterhavspakten opprettes - og ikke
minst ved at Norge tiltrer den - er at en lunte gjøres så kort som mulig. Det er
her de videste muligheter for provokasjoner. Det er også til enhver tid åpent for
405 De forente stater å påstå at de og de er angrepet. Partenes okkupasjonsstyrker i
Europa, fartøyer til sjøs og i luften, er nevnt i traktaten. «Angrep på fly i
luftbrua til Berlin kan regnes som væpnet angrep ifølge pakten», forklarte
U.S.A.s utenriksminister Acheson. I artikkelen åpnes også muligheter for å
overføre konflikter andre steder i verden til Atlanterhavsområdet, og etter
410 Achesons forklaring kan også et opprør i et land komme inn under artikkelen,
«hvis opprørerne får hjelp utenfra». At en påstand om tilstedeværelsen av en
slik hjelp lett kan fabrikeres, er Hellas et godt eksempel på.

Her er vi kanskje ved kjernepunktet ved Atlanterhavspakten. Det er den indre
415 sosiale utvikling i de européiske land som skal stanses, det gjelder et direkte
inngrep i de enkelte lands indre anliggender. Brødrene Alsop skrev for et par
dager siden i «Morgenbladet» bl.a.:

420 «Programmet vil bestå av to hovedfaser. Den første fase er planlagt å skulle sikre
de vesteuropeiske lands indre trygghet. For dette formål vil tolv nåværende
divisjoner bli utstyrt med nye våpen, deriblant tanks, panservogner, artilleri og
fremfor alt gode framkomstmidler. Disse divisjoner er nå så dårlig utstyrt at de
ikke danner noen sikkerhet mot kommunistiske uroligheter... Den annen fase
425 som er tenkt å skulle garantere den utenrikspolitiske sikkerhet, vil bli meget
vanskeligere enn den første. Målet er å bygge opp så store styrker at hele eller
størsteparten av Vest-Europa kan holdes mot den røde hær i tilfelle av krig.»

Det er altså i første rekke den indre ro som skal sikres. Det er kapitalismen som
430 ikke tåler flere tapte posisjoner. Det er de «frie», kapitalistiske institusjoner som
skal beskyttes med tanks og panservogner mot de enkelte lands egne folk, mot
arbeiderne og folket, mot deres vilje til å fri seg fra kapitalismen. Slik ser den nye
hellige allianse ut. Det snakkes undertiden om ekspansjon fra Sovjet-Samveldets
side, og at det er den som skal hindres. Men det som skal stanses, det er
435 arbeidernes frammarsj i europeiske land og i andre land, folkenes
frigjøringskamp. For når arbeiderne i et land rykker framover mot kapitalismen,
da heter det - som i Tsjekkoslovakia - at det er «sovjetekspansjon», og at de
«frie» institusjoner trues.

440 Artikkel 8 fikk forleden dag en spesiell og interessant fortolkning. Det kom
telegram om at det var kritikk i Senatet over Storbritannias eksport av varer til
Sovjet-Samveldet og de folkedemokratiske land. Under debatten uttalte
Vandenberg at «Storbritannia ved å undertegne Atlanterhavspakten samtidig
erklærte seg innforstått med et spesielt memorandum som fastsetter at dets
445 handelsavtaler ikke står i strid med paktens formål». Man skulle gjennom dette
spesielle memorandum forplikte seg til ikke å handle ulovlig med statene i Øst-
Europa, med ikke-pakt-stater. Jeg har forstått det slik at for gjenreisningen i de
vesteuropeiske land er det en livsbetingelse - ikke minst for oss her i landet - å få
utviklet handelen med Øst-Europa, men det er i De forente staters interesse at
450 den blir brutt. Den stemmer ikke med den amerikanske monopolkapitals
interesser. Det kunne skape uavhengighet av den på forskjellige områder. Det er
ganske interessant å merke seg at da det norske utenriksdepartement ble forelagt
dette spørsmål, denne henvisningen til dette spesielle memorandum, så viste det
til artikkel 8 i pakten.

455 I artikkel 9 snakkes det om et råd som skal opprettes med representanter fra alle

stater, og det skal også dannes en forsvarskomite og andre underkomiteer. Disses sammensetning sies det intet om. Det heter i proposisjonen i denne forbindelse at det gjelder «ingen regel om flertallsvedtak». Men det gjelder heller ikke noen andre stemmereglene på dette punkt i pakten. Jeg tror man må være klar over at her er det også den sterkeste som vil rå, man behøver for så vidt ikke å ha noen avstemningsregler. Forsvarskomiteen skal bli den øverste generalstab. Det heter i proposisjonen:

«Det gjelder ingen regel om flertallsvedtak, hverken i rådet eller i den planlagte forsvarskomite. Der kan altså» - en nokså lettvint altså-slutning - «ikke uten vedkommende parts eget samtykke treffes bestemmelse om de prestasjoner den skal yte til gjennomføring av de felles formål.»

Det ser ut til at det her skal kreves enstemmighet. I innstillingen fortolkes det slik:

«Imidlertid går det klart fram av paktutkastet at det må råde enighet om de forholdsregler som treffes, og det gjelder således for hvert enkelt medlemsland at intet tiltak kan treffes på vedkommende lands territorium vedrørende forsvar eller forberedelse av forsvar uten at vedkommende land gir sitt samtykke.

Det er vanskelig å finne hvor dette går klart fram. Er det bare i det at det intet står om avstemningsreglene, synes jeg at det er et meget tynt grunnlag, særlig når det gjelder

de små stater som pent må være enig «av egen fri vilje» og «forstå» sitt beste!

Artiklene om adgang til nyopptagelse åpner ikke bare for fiendestater, for ikke-medlemmer av FN, men også for halvfascistiske og helfascistiske stater. Spania er på trappene, men det er bare ikke taktisk å få det med nå. Portugal er allerede innbudt. Det står i proposisjonen at det er innbudt til å delta i pakten. Av hvem er det innbudt? Var det før Norges deltagelse i forhandlingene? Italia er også innbudt. Atlanterhavet går inn i Middelhavet etter den nyere amerikanske geografi. Også Vest-Tyskland er nevnt som paktdeltaker. Det har undertiden vært snakket om de 2-sidige vennskaps- og støttepakter som er sluttet mellom de folkedemokratiske land og Sovjet-Unionen. Det er pakter rettet mot tidligere fiendestater, mot en gjentakelse av aggresjonen fra dem. Her reises tanken om deres deltagelse i en pakt mot vår allierte under krigen, Sovjet-Samveldet.

Gjennom undertegnelse av ratifikasjon av Atlanterhavspakten vil Norge søkes bundet for 20 år. Men det norske folk kan ikke la seg binde. Det er ikke spurt.

500 Det har ikke fått ta standpunkt. Men det er dets skjebne som man nå vil gjøre til et springbrett for krigseventyrere i De forente stater. Det kan ikke det norske folk være med på.

Jeg vil så alvorlig jeg kan, appellere til alle her, alle som ser faren ved dette, faren
505 for freden i verden, faren for Norges fred, for Norges uavhengighet, å stemme ned en tilslutning til Atlanterhavspakten og stemme mot den innstilling og den proposisjon som foreligger.

Kilde

510 Stortingstidende 1949, s. 661 - 667

Emner

NATO

URI

515 <https://www.virksommeord.no/tale/en-trussel-mot-freden>

520

525

530